

УДК 355.093(497.1)"1945/1980"(093.2)

DOI <https://doi.org/10.31212/tokovi.2024.2.mil.293-316>

Original scientific paper/Оригинални научни рад

Received/Примљен: 18. 3. 2024.

Accepted/Прихваћен: 15. 7. 2024.

Миљан МИЛКИЋ

Институт за стратегијска истраживања, Универзитет одбране, Београд

miljan.milkic@mod.gov.rs

ORCID: 0000-0001-5149-052X

Војни кабинет Јосипа Броза Тита: организација и делокруг рада 1945–1980.

Апстракт: У раду се на основу архивске грађе, нормативних докумената, мемоара и релевантне литературе анализирају начин организовања и делокруг рада војног кабинета маршала Јосипа Броза Тита. Ова институција најпре је носила назив Кабинет врховног команданта и министра народне одбране, од 1953. званични назив био је Кабинет врховног команданта оружаних снага Југославије, а од 1971. до 1982. године коришћен је назив Кабинет врховног команданта и савезног секретара за народну одбрану. У чланку се указује на велики обим послова које су обављали запослени у Кабинету.

Кључне речи: Југославија, Јосип Броз Тито, војни кабинет, начелници војног кабинета, ађутанти, укази, молбе

У југословенској и српској историографији није написана цела студија о раду војног кабинета маршала Јосипа Броза Тита. Делатност ове институције може се фрагментарно сагледати на основу сећања Љубодрага Ђурића, публикације о начелницима војног кабинета за период 1945–2000, као и монографије др Милана Терзића о маршалу Титу за период од 1943. до 1953. године. Мемоари првог начелника војног кабинета, генерал-мајора Љубодрага Ђурића, обухватају сећања на различите догађаје од 1938. до средине 80-их година и представљају користан извор података за период формирања војног кабинета и током првих по-

слератних година.¹ Фрагментарна сазнања пружа и публикација *Војни кабинет председника Југославије*, коју је приредио пуковник Миливоје Јовић, заменик начелника Војног кабинета председника Савезне републике Југославије од 1996. до 2000. године.² У њој се могу пронаћи подаци о начелницима, али не и о раду самог војног кабинета. Иако садржи само 36 страна основног текста, ова публикација је значајна, јер је писана на основу докумената из Персоналне управе Генералштаба Војске Југославије, као и на основу сећања некадашњих чланова војног кабинета. Монографија др Милана Терзића *Титова вјештина владања (Маршал и маршалат 1943–1953)*, иако анализира рад цивилног кабинета маршала Тита, пружа значајна сазнања о појединцима и догађајима. Најважнији извор података о раду војног кабинета налази се у Војном архиву у Београду, где се у оквиру фонда „Врховни командант оружаних снага“ налазе извештаји и елаборати на основу којих је могуће анализирати делатност војног кабинета Јосипа Броза Тита од 1953. године. С обзиром на природу посла Кабинета и великог броја података који су степеновани различитим нивоима поверљивости, доступна архивска грађа омогућава детаљну реконструкцију рада Кабинета до почетка 80-тих година.

Почеци организовања службе која је радила за потребе маршала могу се пронаћи у Врховном штабу Народноослободилачке војске Југославије, у којем су биле обједињене партијске и војне функције. Звање маршала додељено је Јосипу Брозу Титу, врховном команданту Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије, на Другом заседању АВНОЈ-а у Јајцу новембра 1943. године.³ Како је временом нарастала организација Народноослободилачке војске Југославије, увећавао се број људи који су обављали различите административне послове, услед чега је средином 1944. основан Кабинет врховног команданта, а за првог шефа постављен Митар Бакић.⁴ Формирањем владе Демократске Федеративне Југославије 7. марта 1945. Бакић је постављен за шефа Кабинета председника владе и министра одбране маршала Јосипа Броза Тита, који је био и врховни командант оружаних снага Југославије.⁵ Тито је дужност врхов-

1 Ljubodrag Đurić, *Sećanja na ljude i događaje*, (Београд: Рад, 1989).

2 Миливоје Јовић, *Војни кабинет председника Југославије*, (Београд: Војноиздавачки завод, 2000).

3 Milan Terzić, *Titova vještina vladanja. Maršal i maršalat 1943–1953*, (Podgorica: Pobjeda, 2005), 241.

4 *Isto*, 242.

5 *Zapisi NKJ-a i Privremene vlade DFJ 1943–1945*, prir. Branko Petranović, Ljiljana Marković, (Београд: Меморијални центар „Јосип Броз Тито“, Архив Јосипа Броза, 1991),

ног команданта задржао и након уставног увођења функције председника републике 14. јануара 1953, коју је обављао непрекидно све до смрти, 4. маја 1980. године.⁶ На основу *Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти* од 13. јануара 1953. органи за руковођење пословима народне одбране били су председник републике, Савезно извршно веће, Савет народне одбране и Министарство народне одбране, које је доношењем овог Уставног закона преименовано у Државни секретаријат за послове народне одбране.⁷

Председник Југославије задржао је своју функцију врховног команданта оружаних снага и на основу устава из 1963. и 1974. године.⁸ У складу са *Законом о народној одбрани* из 1974. године, врховни командант је руководио и командовао целокупним оружаним снагама у миру и рату, утврђивао основе планова развоја, изградње и опремања Југословенске народне армије (ЈНА), утврђивао планове употребе оружаних снага за случај рата и њихове употребе у миру, давао смернице за предузимање припрема мобилисања оружаних снага и за усклађивање припрема и планова ЈНА и Територијалне одбране (ТО), прописивао мере њихових припрема за случај непосредне ратне опасности и других опасности за земљу и наређивао њихово спровођење и стављање оружаних снага или њихових делова у стање приправности.⁹ Доносио је прописе о обуци, војној дисциплини, односима у вршењу војне службе, као и о унутрашњем раду у јединицама и установама оружаних снага. Савезни секретар за народну одбрану био је савезни функционер кога је именовала

VIII, 555–556.; Bojan B. Dimitrijević, *Jugoslovenska narodna armija 1945–1959*, (Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2014); Davor Marijan, „Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ: Vrhovna razina“, *Časopis za savremenu povjest* 3/2009, 659–686; Слободан П. Орловић, „Шеф државе у Србији – краљ наспрам председника републике“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 4/2016, 1197–1212; Bojan B. Dimitrijević, „Jugoslavenska armija neposredno nakon završetka rata 1945. godine“, *Časopis za savremenu povjest* 3/2016, 637–652; Davor Marijan, „Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ: Vrhovna razina“, *Časopis za savremenu povjest* 3/2009, 659–686.

6 Terzić, *Titova vještina vladanja. Maršal i maršalat 1943–1953*, 250; Jože Pirjevec, *Tito and his comrades*, (Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 2018), 452–456.

7 Mihajlo Vučinić i drugi, *Razvoj oružanih snaga SFJ 1945–1985. Konceptija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane*, (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1989), 170.

8 Miloš Prelević, „Posleratni razvoj i društveno-klasni i politički karakter oružanih snaga SFRJ“, *Politička misao* 3/1982, 292–293; Pirjevec, *Tito and his comrades*, 395.

9 Закон је проглашен 26. априла 1974. и ступио на снагу 4. маја 1974. године. *Službeni vojni list*, 9/1974, 253–282; Pirjevec, *Tito and his comrades*, 398.

Савезна скупштина. Одређене функције руковођења и командовања оружаним снагама на њега је преносило Председништво Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ), уведено Уставом из 1974. године. Према својој функцији, савезни секретар за народну одбрану био је истовремено и члан Савета народне одбране Председништва СФРЈ. За свој рад и рад Савезног секретаријата за народну одбрану био је одговоран Скупштини СФРЈ и Савезном извршном већу, док је за послове командовања одговарао Председништву СФРЈ.

Од 1953. године дотадашњи Кабинет врховног команданта и министра народне одбране мења назив у Кабинет врховног команданта оружаних снага Југославије, да би 1971. назив био промењен у Кабинет врховног команданта и савезног секретара за народну одбрану.¹⁰ За разлику од првих послератних година, када је све послове Кабинета врховног команданта и министра народне одбране практично обављао само начелник, са повећањем надлежности и већег обима посла, структура и број запослених у Кабинету су временом трпели промене. Први начелник, генерал-мајор Љубодраг Ђурић био је, заправо, на дужности шефа и војног и цивилног кабинета: Кабинета врховног команданта и министра народне одбране и Кабинета маршала Југославије.¹¹ Своју дужност започео је као једини у Кабинету, али је убрзо добио помоћника и друге личности у администрацији које су му помагале у служби. Живео је у Белом двору и остваривао пословну и личну комуникацију са Титом и особама из његовог окружења (секретар, дактилограф, ађутант, лични лекар, преводилац, командант Белог двора).¹² Иако је Ђурић од њега примио дужност, Митар Бакић је и након пријема нове дужности секретара савезне владе остао да живи у Белом двору. Желећи да укаже на значај функције коју је обављао генерал-мајор Ђурић, Тито је наредио да му се сашије нова униформа, да добије нове чизме и ципеле и да му се преда на коришћење нови аутомобил „бјуик“.¹³

Почетком 50-тих у Кабинету врховног команданта оружаних снага радили су, поред начелника Кабинета, један пуковник, један потпуковник, један капетан прве класе, поручник (секретар), војни службеник (дактилограф), два старија водника прве класе (деловођа и курир) и

10 Јовић, *Војни кабинет председника Југославије*, 5.

11 Ђурић, *Сећања на ljude i događaje*, 263.

12 Ђурић наводи да су у Белом двору као особље радиле „кршне Личанке, а све носиоци Партизанске споменице“. *Isto*, 289.

13 *Isto*, 268.

један војник (курир). Током 1956. радио је исти број лица, али су због повећаног обима посла решавана организацијска питања Кабинета, тако да је 1957. године уследило повећање за још два лица – пешадијског потпуковника и мајора правне службе, док је уместо војника-курира отворено место за курира у чину старијег водника.¹⁴ У Кабинету је 1969. радило деветоро људи: начелник (пуковник), помоћник начелника и три референта (два потпуковника и мајор), затим војни службеник (начелник канцеларије) и четири подофицира (два курира, дактилограф и деловођа). У току 1970. у Кабинету је радило деветоро људи – пуковник, помоћник начелника, три потпуковника (референти) војни службеник (начелник канцеларије) и четири подофицира (два курира, дактилограф и деловођа).¹⁵

У априлу 1971. било је планирано да у Кабинету врховног команданта оружаних снага буде укупно 36 запослених: начелник (генерал-потпуковник), помоћник начелника (пуковник), шест референата (два пуковника, један потпуковник, један мајор, два потпуковника), референт за специјалне везе (мајор), начелник канцеларије (средња стручна спрема), деловођа (средња стручна спрема), дактилограф (заставник), три курира (два заставника, старији водник прве класе), лични секретар председника (пуковник), заменик личног секретара председника (потпуковник) и управник резиденције председника (пуковник). У оквиру Кабинета врховног команданта постојала је и канцеларија ађутанта врховног команданта у оквиру које су радили ађутант врховног команданта (генерал-мајор), секретар (мајор), лекар интерниста (један потпуковник и један мајор), затим, Одељење безбедности које је у свом саставу имало начелника (пуковник), референта за техничку заштиту (мајор) и секретара-дактилографа (заставник). У оквиру Кабинета било је и осморо официра задужених за безбедност, затим лабораторија у којој су радили лекар бактериолог, три медицинска техничара и један фармацеутски техничар.¹⁶

Врховни командант оружаних снага СФРЈ Јосип Броз Тито потписао је 13. маја 1971. *Наредбу о делокругу и овлашћењима начелника Кабинета и ађутанта Врховног команданта оружаних снага СФРЈ*.¹⁷ У састав Кабинета ушли су и ађутант председника са Одељењем безбедности, затим лекари-интернисти, као и Одсек за специјалне послове који

14 Војни архив (ВА), Врховни командант оружаних снага (ВКОС), кутија 106, фасцикла 4, документ 2.

15 ВА, ВКОС, к. 106, ф. 4, д. 26.

16 ВА, ВКОС, к. 95, ф. 1, д. 14.

17 ВА, ВКОС, к. 95, ф. 1, д. 9.

је вршио техничко, грађевинско и комунално-хигијенско одржавање објеката. На основу овакве организације, у Кабинету су радила 44 лица међу којима два генерала, пет пуковника, 10 потпуковника, три мајора, три војна службеника, пет подофицира и 16 грађанских лица. У вршењу својих дужности начелник Кабинета врховног команданта је сарађивао са органима Државног секретаријата за народну одбрану и јединицама и установама ЈНА, Савезним секретаријатом за унутрашње послове, републичким секретаријатима за унутрашње послове, Секретаријатом председника републике и његовим органима, радним организацијама и ловиштем „Карађорђево“.

Иако је израда Правилника о надлежностима Кабинета врховног команданта оружаних снага почела 1966. године, *Правилник о делокругу и овлашћењима начелника Кабинета и ађутанта Врховног команданта оружаних снага и надлежности органа Кабинета Врховног команданта оружаних снага* донет је 17. маја 1971.¹⁸ На основу овог Правилника који је потписао државни секретар за народну одбрану генерал-армије Никола Љубичић, ађутант врховног команданта оружаних снага био је уједно и заменик начелника Кабинета који је непосредно руководио Одељењем безбедности врховног команданта. У стручном погледу он је примао инструкције од начелника Управе безбедности Државног секретаријата за народну одбрану, који је са своје стране имао и обавезу да по потреби пружа помоћ у раду војног кабинета. Поред сарадње са Државним секретаријатом за народну одбрану, начелник Кабинета и ађутант су у пословима обезбеђења координирали са савезним и републичким органима унутрашњих послова, јединицама и установама ЈНА, Државним секретаријатом за иностране послове и дипломатско-конзуларним представништвима у иностранству. У складу са тренутним могућностима, начелник Кабинета, односно, ађутант, били су у сталној пратњи председника републике. За свој рад и извршавање послова из њихове надлежности, начелник Кабинета и ађутант били су одговорни врховном команданту. Када говоримо о значају који је ађутант имао, треба навести и податак да је последњи ађутант врховног команданта оружаних снага Југославије, вицеадмирал Звонимир Костић, био и први начелник Војног кабинета Председништва СФРЈ. Он је на дужности ађутанта врховног команданта оружаних снага Југославије био од 10. јула 1979. до смрти Јосипа Броза Тита 4. маја 1980. године. На дужност начелника Војног кабинета Председништва СФРЈ постављен је 10. септембра 1980. године и на њој је остао

18 ВА, ВКОС, к. 95, ф. 1, д. 14.

све до 20. маја 1982, када је постављен за начелника Кабинета савезног секретара за народну одбрану.¹⁹

На основу једног документа од 29. јуна 1971, који је из Кабинета врховног команданта оружаних снага упућен Персоналној управи са молбом да се у командама армија изврши избор официра за дужност ордонанс-официра председника републике (врховног команданта), видимо да је ордонанс официр морао да говори један од светских језика, требало је да има лепо и војничко опхођење, да га одликују скромност, ненаметљивост, сталоженост, добра моћ концентрације и брзог реаговања, да има добре психофизичке особине и да, по могућству, буде без личних и породичних проблема.²⁰ Кандидати су могли бити од чина поручника до чина мајора.²¹

Начелници војног кабинета

Генерал-мајор Љубодраг (Новице) Ђурић био је шеф Кабинета врховног команданта и министра народне одбране од 16. маја 1945. до 31. октобра 1947. године, након чега је био постављен на дужност генералног секретара Савезне владе.²² Након што је на Шестом конгресу КПЈ (СКЈ), одржаном од 2. до 7. новембра 1952. указао на пољуљане етичке принципе у руководству партије, био је ухапшен и искључен из СКЈ. Његова политичка рехабилитација почела је на Седмом конгресу априла 1958, када је враћен у чланство СКЈ. Извршио је самоубиство 10. јула 1988. године у свом стану.²³ Народни херој, генерал-потпуковник Радомир (Симе) Бабић био је начелник Кабинета врховног команданта и министра народне одбране од 30. јула 1948. до 5. јула 1950. године.²⁴ На ову дужност дошао је са места начелника Штаба Четврте армије. Након дужности начелника Кабинета, завршио је Школу оператике ЈНА и у периоду 1953–1956. био је начелник Штаба у Првој војној области. Активна служба у ЈНА престала му је 18. септембра 1961. године. Народни херој, генерал-пуковник Бошко (Благоја) Шиљековић био је на дужности начелника Кабинета врховног команданта и министра народне одбране од 5. јула 1950. до 25. јуна 1953. године.²⁵ Са ове дужности упућен је на школо-

19 Јовић, *Војни кабинет*, 31–32.

20 ВА, ВКОС, к. 95, ф. 1, д. 14. ВА, ВКОС, к. 107, ф. 2, д. 13.

21 ВА, ВКОС, к. 95, ф. 1, д. 14. ВА, ВКОС, к. 107, ф. 2, д. 13.

22 Јовић, *Војни кабинет*, 13–14.

23 Податак наведен у Поговору књиге: Ђурић, *Сећања на ljude i događaje*.

24 Јовић, *Војни кабинет*, 15–16.

25 *Исто*, 17–18.

вање у Вишу војну академију ЈНА, смер тактике, а затим је постављен за начелника Управе за политичко и просветно васпитање ЈНА. Од 1962. до 1963. био је на дужности подсекретара за народну одбрану. Био је главни и одговорни уредник у Редакцији енциклопедијских издања и начелник Војноисторијског института, а професионална служба у ЈНА престала му је 20. јуна 1963. године. Народни херој, генерал-пуковник Милош (Драгомира) Шумоња је са места начелника Треће управе Генералштаба ЈНА постављен на дужност начелника Кабинета врховног команданта оружаних снага Југославије 5. маја 1953. године.²⁶ На овој дужности остао је до 4. јуна 1962. након чега је постављен за команданта Четврте армије. Од значајнијих дужности које је обављао наводимо да је од 15. јуна 1967. до 5. јануара 1970. био на дужности начелника Генералштаба ЈНА, а затим до 1977. године на дужности заменика савезног секретара за народну одбрану за послове командовања и руковођења.²⁷ Активна служба у ЈНА престала му је 31. децембра 1978. Указом председника од 8. јануара 1962. за начелника Кабинета врховног команданта оружаних снага Југославије постављен је народни херој, генерал-пуковник Петар (Трифун) Бабић.²⁸ Дужност начелника Кабинета обављао је од 12. јуна 1962. до 15. септембра 1970. године. Врховни командант оружаних снага Јосип Броз Тито потписао је 15. септембра 1970. указ којим се Петар Бабић разрешава дужности и на основу члана 145, став 2, *Закона о ЈНА*, ставља на располагање.²⁹ Примопредаја дужности начелника Кабинета врховног команданта оружаних снага Југославије између генерал-потпуковника Петра Бабића и генерал-мајора Бруна Вулетића извршена је 1. новембра 1970. године.³⁰ Генерал-потпуковник Бабић је са дужности начелника Кабинета премештен на рад у Савезно министарство иностраних послова, на дужност амбасадора СФРЈ у Канади. Активна служба у ЈНА престала му је 31. децембра 1979, а преминуо је 31. октобра 2006. у Београду. Генерал-пуковник Бруно (Петра) Вулетић дошао је на дужност начелника Кабинета врховног команданта оружаних снага Југославије са места начелника Првог одељења и уједно заменика начелника Четврте управе Генералштаба ЈНА.³¹ Дужност у Кабинету примио је 1. новембра 1970. и

26 Исто, 19–20.

27 Миле Бјелајац, *Дипломатија и војска: Србија и Југославија 1901–1999*, (Београд: МЦ Одбрана, Академија за дипломатију и безбедност, 2010), 283.

28 Јовић, *Војни кабинет*, 21–22.

29 ВА, ВКОС, к. 20, ф. 4, д. 73.

30 Исто.

31 Јовић, *Војни кабинет*, 23–24.

обављао ју је до 31. августа 1973. године. Са ове дужности постављен је за команданта Друге армије где је остао до 8. јуна 1977. године. Касније је био на дужности помоћника Савезног секретара за народну одбрану за позадину и помоћника за цивилну одбрану. Активна војна служба у ЈНА престала му је 15. априла 1984, а преминуо је 1997. године. Генерал-потпуковник Милан (Милоша) Кнежевић био је на дужности начелника Кабинета врховног команданта и савезног секретара за народну одбрану од 15. маја 1973. до 18. маја 1974. године.³² На ову дужност дошао је са места команданта војног подручја Ниш. Умро је 1976. године. Генерал-потпуковник Жика (Саве) Стојшић обављао је дужност начелника Кабинета врховног команданта и савезног секретара за народну одбрану од 3. јула 1974. до 4. октобра 1979. године.³³ На дужност у Кабинету дошао је са места начелника Оперативне позадинске управе Савезног секретаријата за народну одбрану. Активна војна служба престала му је 4. октобра 1979, а преминуо је 3. новембра 2018. године. Генерал-пуковник др Драго (Бошка) Николић постављен је за начелника Кабинета врховног команданта и савезног секретара за народну одбрану 1. септембра 1979. године и ту дужност је обављао све до 30. септембра 1980.³⁴ Претходно је био начелник Политичке школе ЈНА (од 16. априла 1971. до 31. августа 1979. године). Током каријере обављао је дужности у области морално-политичког образовања припадника ЈНА и написао више чланака и студија из области идеолошко-политичког рада у ЈНА, општенородне одбране и СКЈ. Са дужности начелника Кабинета врховног команданта и савезног секретара за народну одбрану постављен је за начелника Персоналне управе Савезног секретаријата за народну одбрану. Активна војна служба престала му је 11. јула 1985. године.

Активности војног кабинета

Током првих година рада војног кабинета обављани су послови који су касније и нормативно уврштени у обавезе начелника Кабинета. Први начелник, генерал Ђурић, осим што је био задужен за сређивање личне архиве Јосипа Броза Тита, организовао је састанке и присуствовао разговорима са страним представницима и пријемима домаћих радничких, пионирских и омладинских делегација.³⁵ Љубодраг Ђурић био је у

32 Исто, 25–26.

33 Исто, 27–28.

34 Исто, 29–30.

35 Đurić, *Sećanja na ljude i događaje*, 239, 268, 287.

пратњи када је у лето 1946. Јосип Броз Тито, у оквиру великог путовања по Југославији, обишао Рашку област, Црну Гору, Далмацију, Лику, Загреб и Словенију.³⁶ Ђурић је током путовања све време био у Титовој непосредној близини извршавајући, заправо, задатке његовог личног секретара. Војни кабинет је и током наредних година редовно био ангажован у припреми Титових посета појединим крајевима Југославије. Веће посете југословенским крајевима Кабинет је организовао 1966, 1968, 1970. и 1971. године. Начелник Војног кабинета одређивао је екипу за вршење безбедносних прегледа свих објеката у којима је боравио председник, као и пошिल्ки које је добијао током путовања. Начелник Кабинета био је задужен за организацију прикупљања и достављања поште председнику републике када се он налазио на путу. Тако је током 1962. године Кабинет прикупио и слао пошту, одређивао курире, водио рачуна о коришћењу авиона Ратног ваздухопловства за превоз курира и лица која су по службеној дужности путовала свуда где је Тито боравио.³⁷

Активности Кабинета обухватале су старање о материјалу војног и војно-политичког карактера, израду информативних забелешки, старање око пријема иностраних војних личности код Јосипа Броза Тита, помоћ Протоколу председника републике приликом дочека шефова страних држава, старање о молбама, жалбама и честиткама из војске и грађанства које су упућиване председнику и његовој супрузи Јованки Броз.³⁸ Начелник је руководио Кабинетом у складу са одлукама, наређењима и упутствима врховног команданта. На захтев државног секретара за народну одбрану начелник Кабинета је тражио мишљење и одлуке врховног команданта и упознавао државног секретара за народну одбрану, односно, друге старешине и руководиоце, са ставовима, одлукама и наређењима врховног команданта. Преко Кабинета, председнику су достављани извештаји о борбеној готовости ЈНА, затим извештаји начелника Генералштаба, извештаји о раду сектора и управа Савезног секретаријата за народну одбрану, као и извештаји Војног тужилаштва. Начелник Кабинета присуствовао је важнијим састанцима и саветовањима у Државном секретаријату за народну одбрану, вежбама јединица и команди, о чему је информисао врховног команданта. Председнику су достављане информације о разним безбедносним питањима, месечни извештаји Граничних јединица, као и информације и забелешке о различитим питањима

36 *Isto*, 292.

37 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 8.

38 ВА, ВКОС, к. 109. Извештаји о раду ВКОС од 1953. до 1971. године.

функционисања ЈНА и информације о страним армијама. Преко Кабинета председнику су достављани извештаји југословенских војних изасланика и обавештајни билтени.

Почетком 70-тих година Кабинет добија значајнију улогу, а начелник далеко шири делокруг рада и већа овлашћења. Нова дужност коју је Кабинет почео да обавља од 1971. године био је рад на безбедносним задацима. У јануару 1972. у Кабинету су донета нормативна акта којима је регулисан и значајно побољшан систем здравствене заштите председника републике.³⁹ Осим доношења посебних упутстава и подсетника организоване су и лекарске екипе у 16 градова.

Поред тога што је Кабинет током 70-тих година наставио да врши стручне и друге послове за потребе врховног команданта, начелник Кабинета је добио овлашћења да у оквиру послова непосредног обезбеђења председника републике може руководити Гардијском бригадом. Једна од сложених и безбедносно ризичних активности у којима је учествовао Тито било је његово вишедневно учешће на маневру „Слобода 71“, одржаном 2–9. октобра 1971. на ширем подручју Беле крајине, Кордуна, Баније, Лике и западне Босне, уз учешће око 40.000 припадника ЈНА, ТО, партизанских јединица, омладинских јединица и цивилне заштите.⁴⁰

Кабинет је обављао административно-техничке послове за врховног команданта, примао указе, наредбе, решења и друга акта која потписује врховни командант и сређује их за потпис. Број аката који је преко Кабинета достављан на потпис председнику био је из године у годину различит. Као типичан пример можемо навести да су у току 1962. године преко Кабинета на потпис Јосипу Броз Титу упућена 52 указа и наредбе о постављењима, превођењу у резерву, пензионисању, враћању чина резервног официра, почасној паљби поводом државних празника и војној паради поводом Првог маја. Поред тога, Титу су током исте године на потпис достављени *Правилник о војним школама*, *Правило о измени и допуни правила службе ЈНА*, *Наредба о преношењу надлежности на Државног секретара за послове народне одбране*, *Нацрт измене Правилника о војнодисциплинским судовима и Правилника о војној дисциплини и Правилник о изменама и допунама Правилника о вишим војним акаде-*

39 ВА, ВКОС, к. 163, ф. 1, д. 2.

40 Darjan Godić, Domagoj Knežević, „Vojni manevar „Sloboda 71“. Prilog istraživanju“, *Historijski zbornik* 1/2016, 165–188.

мијама.⁴¹ Кабинету су упућиване молбе и жалбе у вези са захтевима за добијање „Партизанске споменице 1941”.⁴²

Начелник Кабинета је учествовао у припреми и спровођењу државних церемонија у земљи и иностранству, обављао протоколарне послове у вези са посетама председнику републике или оним посетама које је он вршио и о томе састављао записник. Од 1955. године Кабинет се више него ранијих година ангажовао око дочека страних војних и државних функционера.⁴³ У циљу извршавања свих задатака Кабинет је био у сталном контакту са Обавештајном управом Генералштаба, Одељењем за везу са страним војним представницима и осталим установама и војним руководиоцима који су непосредно учествовали у организацији наведених активности. У вези са овим обавезама Кабинет је у складу са *Правилном службе ЈНА* и програмом посете постављао захтеве војним јединицама и установама за одавање војних почести и бринуо се о учешћу војних лица на свечаним дочецима и пријемима. Осим извршавања активности у вези са организовањем посета страних војних функционера Кабинет је сарађивао са Протоколом председника поводом посета државних функционера Јосипу Брозу Титу. Тако је 1959. године, поред организовања дочека војних делегација Судана и Индонезије, Кабинет сарађивао са Протоколом председника у вези са посетом етиопског цара Хајла Селасија, белгијске краљице Елизабете и председника владе Камбоџе, принца Нородома Сиханука.⁴⁴ Начелник Кабинета је учествовао у припреми и спровођењу државних и званичних посета и пратио председника републике приликом посета страним земљама.

У оквиру свог делокруга рада, Кабинет, као помоћни и технички орган врховног команданта, старао се да он благовремено добије извештаје и информације од надлежних органа и организација о битним питањима у односу на оружане снаге СФРЈ (ЈНА и ТО), општенародну одбрану, војнополитичка збивања у свету и оружане снаге страних земаља. Посебно су у периоду од 1956. до 1967. достављани извештаји о раду Одреда ЈНА који се налазио у саставу снага Организације Уједињених нација на Синају.⁴⁵ Редовно су достављане депеше Управе безбедности ЈНА, извештаји Граничних јединица и различитих команди. Начелник Кабинета

41 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 8.

42 Миљан Милкић, „Проблеми утврђивања права на доделу Партизанске споменице 1941. године“, *Војноисторијски гласник*, Посебан број, 2022, 298–311.

43 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 1.

44 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 5.

45 ВА, ВКОС, к. 109.

имао је значајну улогу у међународној војној сарадњи и обавезу да врховног команданта информира о питањима страних оружаних снага. Војни кабинет је врховном команданту достављао материјале о страним оружаним снагама посредством депеша југословенских војних изасланика, кроз изводе из извештаја Одељења за везу са страним војним представницима, путем билтена, извештаја, обавештења и елабората о страним армијама.⁴⁶ У вези са обимом и бројем информација које су достављане председнику, наводимо да је током 1959. године Кабинет добио 151 дневну информацију из Управе безбедности ЈНА, 280 дневних извештаја Команде Граничних јединица, затим годишње извештаје о стању у јединицама, као и четири информације о Одреду ЈНА на Синају.⁴⁷

Председнику су достављани и материјали о војним блоковима, изводи из важнијих материјала о стратегијским и тактичким дејствима, организацији и формацији оружаних снага у условима употребе нуклеарног наоружања. Реч је о неколико стотина извештаја и депеша које су месечно достављане преко војног кабинета. Тако је нпр. 1956. године председнику достављено 2.556 депеша југословенских војних изасланика, 554 важнија извештаја војних изасланика, изводи из 712 извештаја Одељења за везу са страним војним представницима, као и девет извештаја шефова делегација ЈНА који су током 1956. посетили стране армије.⁴⁸ Посебни материјали достављани су зависно од тренутне војнополитичке ситуације, па су тако почетком 50-тих достављани материјали о сарадњи Југославије са чланицама НАТО, Грчком и Турском у оквиру Балканског пакта, формираног 1953. године.⁴⁹ У истом периоду, врховни командант је од Кабинета добијао информације о војној помоћи коју је Југославија добијала од НАТО.⁵⁰ Ови извештаји припремани су закључно са 1958. годином, када је војна помоћ обустављена, а Титу достављено неколико забелешки о регулисању техничких питања у вези са обустављањем америчке војне помоћи Југославији. Кабинет је учествовао и у организовању спец-

46 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 1.

47 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 5.

48 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 2.

49 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 1 до д. 4.

50 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 1 до д. 4. Dragan Bogetić, *Jugoslavija i Zapad 1952–1955. Jugoslovensko približavanje NATO-u*, (Beograd: Službeni list SRJ, 2000). Miloš Prelević, „Posleratni razvoj i društveno-klasni i politički karakter oružanih snaga SFRJ“, *Politička misao* 3/1982, 283.

ифичног облика дипломатског представљања Југославије – лова који је председник организовао за дипломатски кор у ловишту „Карађорђево“.⁵¹

За потребе врховног команданта Кабинет је од почетка 50-тих почео редовно да припрема изводе из југословенских и иностраних војних часописа, као и изводе из значајнијих књига.⁵² Године 1959. Кабинет је припремио и послао Титу сажетке чланака из укупно 34 броја југословенских часописа (*Војноисторијски гласник*, *Војно дело*, *Војни гласник*, *Ваздухопловни гласник*), затим из 11 бројева америчког часописа *Military Review*, четири броја британског *Army Quarterly* и 12 бројева совјетског часописа *Војна мисао*.⁵³ Поред тога, Кабинет је, по потреби, сарађивао са научним установама ЈНА од којих је добијао потребне податке. Тако је Војноисторијски институт за потребе Кабинета достављао историјске податке из народноослободилачког рата и традиције појединих војних формација.⁵⁴ Посебну пажњу Кабинет је посвећивао обради материјала из предавања и чланака појединих страних војних експерата. Током 1962. године, у Кабинету су закључили да међу материјалима који се достављају председнику недостају свеобухватније оцене о развоју војно-научне мисли и техничких средстава у свету.⁵⁵ У вези са књигама које би неко поклонио Јосипу Брозу Титу, Кабинет је имао обавезу да из њих направи кратак извод и достави информацију.

Почев од јула 1955. војни кабинет је од цивилног Кабинета председника преузео старање о поздравним писмима и телеграмима које су добијали Јосип Броз Тито и његова супруга.⁵⁶ Писма и телеграми упућивани су поводом прослава формирања јединица, давања свечане обавезе, завршетка школовања и различитих државних празника, а било је и поздравних телеграма са партијских конференција. Током наредних година информисање Јосипа Броза о поздравним писмима и честиткама заузимаће значајан простор у активностима Кабинета. Од јула до краја 1955. примљена су укупно 173 поздравна телеграма и писма.⁵⁷ Од јануара до априла 1971. упућено је 37 поздравних писама-телеграма поводом разних пригода (прослава формирања јединица, давања свечаних обавеза, са партијских конференција, завршетка школовања и поводом Првог

51 ВА, ВКОС, к. 155, ф. 2, д. 32.

52 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 1.

53 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 5.

54 ВА, ВКОС, к. 123, ф. 4, д. 23.

55 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 8.

56 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 1.

57 Исто.

маја).⁵⁸ У оквиру прославе 25 година ЈНА и Прве пролетерске бригаде председник је упутио поздравно писмо припадницима ЈНА, војницима и старешинама Првог пролетерског гардијског пешадијског пука и преживелим борцима Прве пролетерске бригаде.⁵⁹

Кабинет је био задужен да прима молбе, притужбе и друге представке упућене Јосипу Брозџу Титу, да испитује њихову оправданост, прибавља податке и председнику даје предлоге за предузимање потребних мера. У складу са одлуком председника, Кабинет је странкама давао одговоре и упутства. Ради прикупљања молби и притужби, Кабинет врховног команданта је примао странке које су се обраћале врховном команданту. Странке су у Кабинету добијале потребне поуке, а Кабинет је предузимао потребне мере за решавање оправданих захтева. У оквиру месечних извештаја, Кабинет је обавештавао врховног команданта о броју и врсти молби, притужби и других представки, као и о њиховим решењима. По потреби, уз одговарајући предлог, начелник Кабинета је могао затражити сагласност за пријем странака код врховног команданта. На захтев Јосипа Броза Тита, у Кабинету је у јануару и фебруару 1960. извршено испитивање чињеница о томе да ли су достављене жалбе и молбе раније биле претходно упућиване другим државним органима.⁶⁰ Након анализе, закључено је да поједине војне команде, установе и органи при решавању поднетих војних и цивилних захтева и жалби нису довољно темељно испитивали сваки случај, нити су доносили правовремена решења. Кабинет је о резултатима ових анализа обавестио и Државни секретаријат за народну одбрану, одакле је са потписом државног подсекретара генерал-пуковника Отмара Креачића упућен допис свим армијским командама и затражено предузимање потребних мера како би сваки случај био темељно испитан и правилно решен.⁶¹ О правом обиму посла који је Кабинет имао по питању решавања молби и жалби најбоље говоре подаци о броју решених предмета на месечном нивоу, поднетих током претходних месеци. Тако је у јануару 1960. окончано 138 предмета, у фебруару 1960. решена су 174, док су у марту 1960. решена 183 предмета.⁶² Најчешће молбе тичале су се реактивирања у ЈНА, помиловања, ослобађања од војне службе, скраћења војног рока, помиловања или смањења судских каз-

58 ВА, ВКОС, к. 110, ф. 5, д. 86.

59 ВА, ВКОС, к. 78, ф. 1, д. 4.

60 ВА, ВКОС, к. 110, ф. 1, д. 1.

61 ВА, ВКОС, к. 110, ф. 1, д. 2.

62 ВА, ВКОС, кутије 38 до 45.

ни, скраћења, одлагања или ослобађања од војне обавезе или војне вежбе. У Кабинету су молбе и жалбе решаване тако што су од одговарајућих служби ЈНА, односно, надлежних управа Државног секретаријата за послове народне одбране тражени мишљење и информације, или су њима упућиване на коначно решавање. Персоналној управи ЈНА упућиване су молбе за пријем у професионалну војну службу и унапређење у виши чин. Молбе за помиловање или смањење казне Кабинет је прослеђивао Правном одељењу Државног секретаријата за послове народне одбране, или Одељењу за помиловања Савезног извршног већа. Молбе војника који су тражили да им се време проведено у народноослободилачкој борби рачуна у кадровски рок Кабинет је прослеђивао на решавање Трећој управи Генералштаба. Питање једног подофицира из марта 1954. о потреби изједначавања привилегија подофицира и официра, учесника народноослободилачке борбе, при повлашћеној куповини намештаја, Кабинет је упутио Интендантској управи ЈНА.⁶³ Међу онима који су у марту 1954. поднели молбу за активирање у ЈНА била је и једна жена-пилот, чија је молба прослеђена на решавање Команди Југословенског ратног ваздухопловства.⁶⁴ Новембра 1956. у Кабинету врховног команданта одржан је састанак са замеником начелника Персоналне управе генералом Милошем Зекићем и још двојицом потпуковника правника у вези са жалбама и молбама по питању пензија упућених председнику.⁶⁵ Од 16 случајева, колико је том приликом разматрано, за шест је установљено да не могу добити пензију, јер су у резерву преведени по властитој молби, док је за остале договорена провера података и предлагање решења за коначну одлуку. За пријем у војне школе председнику су се често обраћали омладинци чије су молбе, услед великог броја пријављених кандидата, биле одбијене од стране појединих школа.⁶⁶ У мају 1960. евидентиране су четири молбе за пријем на школовање, чијим је подносиоцима послат одговор „да се пријем у све војне школе врши искључиво путем конкурса”.⁶⁷ Сличан одговор добијали су појединци и у свим другим случајевима, осим када би Кабинет од Персоналне управе затражио поновно разматрање имовинског стања подносилаца молби. Готово сваког месеца стизале су молбе старешина ЈНА за премештај из једног у други гарнизон. Разлози које су молиоци наво-

63 ВА, ВКОС, к. 87, ф. 5, д. 197.

64 ВА, ВКОС, к. 133, ф. 4, д. 76.

65 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 2.

66 ВА, ВКОС, к. 110, ф. 5, д. 77.

67 ВА, ВКОС, к. 110, ф. 1, д. 5.

дили углавном су се тицали нерешених стамбених прилика, породичних тешкоћа, слабог здравственог стања и потребе да се промени клима. Све такве молбе достављане су на решавање Персоналној управи, а на основу сачуваних података није нам познат исход молбе једног војника из 1964. да му Тито пошаље лоз за лутрију.⁶⁸ Кабинету је годишње стизало и неколико десетина анонимних писама која су, баш као и 26 приспелих током 1956. године, прослеђивана Управи безбедности.⁶⁹

У јануару 1955. поднете су свега 32 молбе и жалбе.⁷⁰ Разлог за овако мали број молби било је одсуство председника из земље, а током овог месеца на разговор у Кабинет примљено је шест лица. Ипак, током осталих месеци 1955. председнику је упућено укупно 1.186 молби и жалби, док је у Кабинету примљено 613 лица која су усмено изложила своје жалбе и молбе. Број молби и жалби био је смањен за око 50% и у периоду од децембра 1958. до фебруара 1959, када је Тито такође био одсутан из земље.⁷¹ Поступак при решавању за време његовог одсуства био је исти као и раније, с тим што је због смањеног броја било могуће истог момента предузети потребне мере за решење.

Значајан број молби и жалби упућиван је и Јованки Броз. Појединци, најчешће жене, који су се обраћали за помоћ, углавном су тражили решавање стамбених питања, запослење, тражили помиловање, пензије, исплату инвалиднине, смањење судске казне, а било је и доста захтева за материјалну помоћ. Број молби варирао је из године у годину: током 1956. упућено је 823 молби и жалби Јованки Броз, наредне године она је добила молбе и жалбе од 943 лица, током 1958. обратила су јој се 1.022 лица, а током 1959. године 643 лица. Карактеристичан је случај из 1961. године, када је једна госпођа од Јованке Броз затражила у име своје сестре премештај са радног места, јер јој је постојеће „нарушавало брак”.⁷² Догодио се и случај једне молбе „из које се ништа не види шта жели”.⁷³

У вези са жалбама и молбама упућиваним председнику преко Кабинета треба навести и постојање посебне благајне из које је утрошак новчаних средстава одобравао и контролисао начелник Кабинета.⁷⁴ Једнократна новчана помоћ повремено је додељивана појединцима који су

68 ВА, ВКОС, к. 70, ф. 3, д. 156.

69 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 2.

70 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 1.

71 ВА, ВКОС, к. 109, ф. 1, д. 4 и 5.

72 ВА, ВКОС, к. 53, ф. 3, д. 165.

73 ВА, ВКОС, к. 40, ф. 3, д. 142.

74 ВА, ВКОС, к. 104, ф. 1, д. 7, 8 и 9.

били у лошој материјалној ситуацији, а на неки начин су долазили у додир са Кабинетом. Тако је у јуну 1954. новчана помоћ од 2.000 динара додељена грађанину који је из Босанске Дубице дошао у Београд да се лично обрати председнику Јосипу Брозу, али није имао новца за куповину возне карте. Помоћ грађанима који су лично долазили да изразе своје проблеме председнику, био је најчешћи разлог за исплату новца из благајне војног кабинета.

На велики обим посла који су извршавали запослени у војном кабинету недвосмислено указује обраћање начелника Кабинета, генерал-мајора Петра Бабића, Кабинету државног секретара за народну одбрану од 14. децембра 1964. године.⁷⁵ Он је том приликом предложио да се запослени у Кабинету (један капетан прве класе, заставник, војни службеник IV класе и војни службеник V класе), награде са по 25.000 динара. У образложењу је навео да природа посла у Кабинету захтева посебно ангажовање у извршавању појединих задатака, као што су државне посете Југославији, посете председника другим земљама, као и ситуације када председник борави ван Београда. У таквим ситуацијама, које су на годишњем нивоу трајале и до шест месеци, наведена лица морала су радити прековремено, често боравећи на послу од 4 сата ујутру до касно у ноћ. Генерал-мајор Петар Бабић указао је и на чињеницу да је службеницима Генералног секретаријата председника републике, који су радили под сличним условима, следовала накнада за прековремени рад, као и да су редовно били награђивани. Државни секретар за народну одбрану, генерал армије Иван Гошњак потписао је 26. децембра 1964. решење да се предложена лица награде новчаном наградом од по 25.000 динара.

Војни кабинет Председништва СФРЈ

Након смрти Јосипа Броза Тита 1980. његова права и дужности врховног команданта оружаних снага преузело је колективно Председништво СФРЈ, састављено од представника свих република и аутономних покрајина и председника Савеза комуниста Југославије. Међу члановима Председништва бирани су на једногодишњи мандат председник и потпредседник Председништва, који су имали одређена уставна и законска овлашћења. Представници шест федералних јединица и две аутономне покрајине обављали су функцију шефа државе све до 1992. године. Ситуација настала након Титове смрти нормативно је регулисана 1982. доношењем

75 ВА, ВКОС, к. 19, ф. 1, д. 16.

Закон о општенародној одбрани.⁷⁶ У Закону је наведено да председник Председништва, поред послова предвиђених Уставом СФРЈ и савезним законом, као и послова које врши на основу овлашћења Председништва СФРЈ, представља и командује оружаним снагама у складу с Уставом СФРЈ, савезним законом и одлукама Председништва, те потписује акта Председништва СФРЈ која се односе на оружане снаге и надгледа њихово спровођење. Године 1982. формиран је Војни кабинет Председништва СФРЈ, који је у том својству деловао све до распада СФРЈ 1992. године.⁷⁷

*

У складу са специфичним начином државног уређења, као и променама које су се дешавале током процеса формирања и изградње социјалистичке Југославије, мењали су се и структура и делатност кабинета задуженог за вођење војних питања маршала Јосипа Броза Тита. Истовремено, мењао се и званични назив војног кабинета. Имајући у виду да је Тито током целог овог периода задржао функцију врховног команданта, једино што је било заједничко и у називу и у организацији Кабинета било је то, да је та институција радила за потребе Јосипа Броза Тита као врховног команданта. Настао из потребе организовања војне канцеларије команданта партизанских одреда Југославије, војни кабинет је временом прерастао у институцију која је имала широк спектар различитих послова, а њен начелник велика овлашћења. Функција Кабинета је од самог почетка формирања, па све до Титове смрти 1980. године била строго персонализована и организована у складу са његовим државничким и приватним обавезама. Највећи део послова и задатака које су обављали запослени у војном кабинету били су у вези са војним питањима и имали су за циљ да пруже подршку Јосипу Брозом Титу у вођењу војних послова и командовању оружаним снагама Југославије. Поред вођења војних послова Кабинет је представљао и специфичну народну канцеларију којој се могао обратити сваки грађанин Југославије ради решавања свог проблема, укључујући и молбе за новчану и материјалну помоћ. Та функција Кабинета била је посебно изражена имајући у виду да су запослени у Кабинету били задужени за решавање молби које је од грађана добијала супруга председника, Јованка Броз. Војни кабинет је, временом,

76 Закон је проглашен 13. априла 1982. и ступио на снагу 30. априла 1982. године. *Službeni vojni list*, 12/1982, 433–463.

77 Јовић, *Војни кабинет*, 5.

био све боље организован за обављање специфичних задатака. Захтеви које је Броз постављао успешно су реализовани, јер су у Кабинету радили одабрани и способни појединци који су улагали велике напоре у свом послу. Најважнија личност у војном кабинету био је начелник Кабинета. Искусни официри, у генералском чину, сви начелници војног кабинета, имали су иза себе успешну војничку каријеру и искуство у обављању најодговорнијих дужности. Временом је значајну улогу добио и ађутант, односно, заменик начелника, али је све време начелник био тај који је Јосипа Броза, као личност од посебног поверења, пратио на готово свим активностима у земљи и иностранству. Начелник Кабинета имао је улогу саветника врховног команданта за војна питања и његова дужност је била да благовремено информира врховног команданта о свим битним питањима и проблемима оружаних снага, као и да овлашћеним лицима у оружаним снагама преноси ставове и директиве врховног команданта.

Након смрти Јосипа Броза Тита, војни кабинет је поново променио свој назив, а његова организација и делокруг рада почели су да се усклађују са потребама новог система у којем је државом руководило колективно председништво.

Резиме

Структура и делатност Кабинета који је био задужен за вођење војних послова маршала Јосипа Броза Тита мењани су у складу са специфичним начином уређења државе, као и променама током процеса формирања и развоја социјалистичке Југославије. Истовремено, званични назив војног кабинета неколико пута је промењен. Када се узме у обзир да је Броз током периода од 1945. до 1980. задржао функцију врховног команданта, једини елемент који је био заједнички у називу и организацији кабинета, био је тај да је ова институција служила потребама Јосипа Броза Тита као врховног команданта. Војни кабинет је временом прерастао у институцију која је имала велику политичку моћ, обављајући широки спектар различитих послова. Од свог оснивања, па до Брозове смрти 1980. године, функција Кабинета била је строго персонализована и организована у складу са његовим јавним и приватним дужностима. Највећи део послова које је вршило особље Војног кабинета односио се на војску. Поред управљања војним питањима, Кабинет је служио и као посебна канцеларија којој се сваки југословенски грађанин могао обратити за решавање својих проблема, укључујући финансијску и материјалну помоћ. Војни кабинет је временом постао организованији и фокуси-

ран на конкретне задатке, док су Брозови захтеви успешно спровођени. У Кабинету су службовали одабрани и способни појединци који су радили изузетно вредно. Шеф војног кабинета био је најважнији члан тог кабинета, док су сви његови чланови били искусни официри са чином генерала и успешном војном каријером на најодговорнијим дужностима. Временом је значајнију улогу добио и ађутант, односно заменик начелника, али је све време управо начелник био особа од посебног поверења Јосипа Броза Тита, због чега га је пратио у готово свим активностима у земљи и иностранству. Након Брозове смрти Војни кабинет је поново променио назив, структуру и делокруг рада. Нови циљеви рада Кабинета саображавани су захтевима новог државног система на челу са југословенским колективним председништвом.

Sources and Literature

- Vojni arhiv. Fond Vrhovni komandant oružanih snaga (VKOS)
- *Službeni vojni list*
- *Zapisnici NKOJ-a i Privremene vlade DFJ 1943–1945*, prir. Branko Petranović, Ljiljana Marković. Beograd: Memorijalni centar „Josip Broz Tito“, Arhiv Josipa Broza, 1991.
- Bjelajac, Mile. *Diplomatija i vojska: Srbija i Jugoslavija 1901–1999*. Beograd: MC Odbrana, Akademija za diplomatiju i bezbednost, 2010. (Cyrillic)
- Bogetić, Dragan. *Jugoslavija i Zapad 1952–1955. Jugoslovensko približavanje NATO-u*. Beograd: Službeni list SRJ, 2000.
- Dimitrijević, Bojan B. *Jugoslovenska narodna armija 1945–1959*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2014.
- Đurić, Ljubodrag. *Sećanja na ljude i događaje*. Beograd: Rad, 1989.
- Jović, Milivoje. *Vojni kabinet predsednika Jugoslavije*. Beograd: Vojnoizdavački zavod, 2000. (Cyrillic)
- Pirjevec, Jože. *Tito and his comrades*. Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 2018.
- Terzić, Milan. *Titova vještina vladanja. Maršal i Maršalat 1943–1953*. Podgorica: Pobjeda, 2005.
- Dimitrijević, Bojan B. „Jugoslavenska armija neposredno nakon završetka rata 1945. godine“. *Časopis za savremenu povjest* 3/2016, 637–652.

- Godić, Darjan, Domagoj Knežević. „Vojni manevar „Sloboda 71“. Prilog istraživanju“. *Historijski Zbornik* 1/2016, 165–188.
- Marijan, Davor. „Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ: Vrhovna razina“. *Časopis za suvremenu povjest* 3/2009, 659–686.
- Milkić, Miljan. „Problemi utvrđivanja prava na dodelu Partizanske spomenice 1941. godine“. *Vojnoistorijski glasnik*, poseban broj, 2022, 298–311. (Cyrillic)
- Orlović, Slobodan P. „Šef države u Srbiji – kralj naspram predsednika republike“. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 4/2016, 1197–1212. (Cyrillic)
- Prelević, Miloš. „Posleratni razvoj i društveno–klasni i politički karakter oružanih snaga SFRJ“. *Politička misao* 30/1982, 276–299.
- Vučinić, Mihajlo i drugi. *Razvoj oružanih snaga SFJ 1945–1985. Konceptija, doktrina i sistem opštenarodne odbrane*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1989.

SUMMARY

Miljan Milkić

JOSIP BROZ TITO'S MILITARY CABINET: ORGANIZATION AND SCOPE OF WORK, 1945–1980

Abstract: Based on archival materials, normative documents, memoirs and relevant literature, the paper analyzes organization and the scope of work of the military cabinet of Marshal Josip Broz Tito. This institution was first known as the Cabinet of the Supreme Commander and Minister of National Defence, then as the Cabinet of the Supreme Commander of the Yugoslavia Armed Forces from 1953, and finally as the Cabinet of the Supreme Commander and Federal Secretary for National Defence from 1971 to 1982. The article highlights the immense volume of work carried out by Cabinet personnel.

Keywords: Yugoslavia, Josip Broz Tito, Military Cabinet, Military Cabinet Chiefs, adjutants, presidential decrees, individual requests

The structure and activity of the Cabinet, which was in charge of managing Marshal Josip Broz Tito's military affairs, were changed in accordance with the specific way of state organization as well as the changes that took place during the process of forming and developing socialist Yugoslavia. At the same time, the official name of the Military Cabinet changed as well. When considering Broz retained the position of Commander-in-Chief throughout this period (1945–1980), the only element that was common in both the name and the organization of the Cabinet, was that this institution served the needs of Josip Broz Tito as Commander-in-Chief. The Military Cabinet grew over time into an institution that had a wide range of different jobs and great political power. From its inception until Broz's death in 1980, the function of the Cabinet was strictly personalized and organized in accordance with his public and private duties. The majority of the work completed by Military Cabinet staff were military-related. In addition to administering military issues, the Cabinet also served as a specific office where every Yugoslav citizen could apply for a solution to some of their problems, including financial and material assistance. The Military Cabinet became more organized over time and focused on specific tasks. The demands made by Broz were successfully implemented. Only selected and capable individuals served in the Cabinet, and they worked extremely hard. The Military Cabinet Chief was the most important member

in the military cabinet. All heads of the military cabinet were experienced officers with the rank of general and a successful military career performing the most responsible duties. Over time, the adjutant, or deputy chief, also gained an important role, but all the time it was the chief who was a person of special trust to Josip Broz Tito and who accompanied him on almost all activities in the country and abroad. Following Broz's death, the Military Cabinet changed its name again, its structure, and scope of work. The new aims were to adapt to the requirements of the new state system led by a Yugoslav Collective Presidency.